

KADEM

KADIN VE DEMOKRASİ DERNEĞİ

GÖÇ VE UYUM SEMPOZYUMU

KADIN VE DEMOKRASİ DERNEĞİ GÖZLEM RAPORU

Zelal GÜNEL*

Zeynep YAPAR**

* KADEM Dış İlişkiler ve Projeler Uzmanı

** KADEM AR-GE Uzmanı

15-16 Aralık 2017
Ankara

GÖÇ VE UYUM SEMPOZYUMU
15-16 Aralık 2017, Ankara

GÜNDEM

1. Açılış Protokol Konuşmaları
2. 1.Oturum
 - Suriyeli'lerin Türkiye'deki 6 Yılı
 - 1951 Cenevre Sözleşmesi ve YUKK
 - Mahkeme Kararlarında 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
3. 2. Oturum
 - Göç ve Eğitim
 - Göç ve Kadın-Çocuk
 - Göç ve Kalkınma-İstihdam
4. 3. Oturum
 - Uyum Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi ve Kapsamlı Çözümler (Uyum felsefesi)
 - Göç ve Sosyal Politikalar
 - Göç ve Yerel Yönetimler
5. 4. Oturum
 - Göçün Kültürel Boyutları
 - Uyum-Göç Dili ve İletişim (Göçün Kayıp Halkası: İletişim)
6. Sonuç Bildirgesinin Hazırlanması

SUNUŞ

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), kadının mevcut statüsünün yükseltilmesi, kadınların siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlara aktif katılımının sağlanması, kadın hakları ve fırsat eşitliği konusunda, toplumsal ahlaki ve manevi değerler gözetilerek toplumda ortak bir bilinç oluşturulması amacıyla 8 Mart 2013 tarihinden itibaren çalışmalarını sürdürmektedir. 2014 yılında Gaziantep temsilciliğinin kurulması ile birlikte sahada yüzleştiği sığınmacı kadın sorununa yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. KADEM, dünyanın karşı karşıya kaldığı Suriyeli mülteci kadınlarının sorunlarına hak temelli anlayışla, ulusal ve uluslararası arenada bir dizi farkındalık çalışmalarının yanı sıra akademik ve saha çalışmaları ile sorunun çözümü için bütüncül yaklaşmayı önemsemektedir. Bu kapsamda KADEM Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliğinde 10-11 Kasım 2014 tarihlerinde *Uluslararası Savaşın Mağdur Ettiği Kadınlar Paneli*'ni düzenlenmiştir. Saha araştırmalarına önem veren KADEM, Hasan Kalyoncu Üniversitesi ve Mozaik Kadın Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ortaklığı ile "*Gaziantep'teki Sığınmacı Kadınlara ve Ailelere Yönelik Sosyal Uyum Araştırması*" yapmıştır. Bu çalışma ile Gaziantep'te kamp dışında yaşayan Suriyeli halkın demografik, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulması, mevcut ve olası sorunlara bütüncül ve hak temelli çözüm önerileri sunulması açısından önemlidir. 6- 7 Kasım 2014 tarihlerinde Cenevre'de gerçekleştirilen UNCE Beijing +20 toplantısına katılan KADEM, Suriye'deki iç savaş ve savaşın özellikle kadınları mağdur eden cinsiyet temelli şiddeti körüklediğini, savaş dolayısıyla kadınların maruz kaldığı erken yaşta evliliğe zorlanma, cinsel istismar ve mülteci kamplarında artan şiddet konularına dikkat çekmiştir. Kadın 20 yürütme komitesinde yer alan KADEM, Türkiye dönem başkanlığında Antalya'da düzenlenen G20 Liderler Zirvesi kapsamında mülteci sorununa dikkat çekmek ve G20 ülkelerini bu konuda harekete geçmeye davet etmek amacıyla Kadın 20 ve İş 20 ortak '*Mülteci Kadınlar*' paneli düzenlemiştir. KADEM ayrıca Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından ortak finanse edilen '*Kadınlar Göç Yolunda*' Projesi ile sığınmacı çalışmaları bulunan STK'lar arasında işbirliği geliştirmeyi, Türkiye'de yaşayan sığınmacı kadınların yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve onları yasal hakları konusunda bilgilendirmeyi, sığınmacı kadınlar ile alakalı kamuoyundaki önyargıyı yıkmayı hedeflemiştir. KADEM son olarak AFAD işbirliği ile uyguladığı '*Sığınmacı Kadınlar Sosyoekonomik Araştırmalar ve Uyum Merkezi*' projesi ile; Türkiye'de geçici koruma altında yaşayan yabancı kadınların birikimlerini ve yeteneklerini verimli olarak kullanabilecekleri uygun zemini sağlamak, sığınmacı kadınların haklarını korumak, demokrasi ve hukuk sayesinde insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilerek sağlanmasına katkıda bulunmak hedeflerine yönelik çalışmalar yürütmektedir.

AK Parti Sosyal Politikalar Başkanlığının 15-16 Aralık 2017 tarihlerinde Ankara Point Hotel'de düzenlediği 'Göç ve Uyum' Sempozyumuna KADEM Yönetim Kurulu Üyesi / Dış İlişkiler ve Projeler Direktörü Sezen Güngör, Dış İlişkiler ve Projeler Uzmanı Zelal Günel ve AR-GE Uzmanı Zeynep Yapar katılım göstermiştir.

Yerel yönetimler, göçle alakalı çalışmalar yapan devlet kurumları, sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin katılım gösterdiği sempozyumun açılış konuşmalarını Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı Öznur Çalık ve Başbakan Binali Yıldırım gerçekleştirmiştir.

Öznur Çalık selamlama konuşmasında Türkiye'nin tarih boyunca dünyanın en büyük göç rotalarından biri olduğunu, son dönemlerde ise Türkiye'nin transit bir ülke olmaktan çıkıp hedef ülke haline geldiğini vurgulamıştır. Çalık ayrıca Türkiye'nin 191 ülkeden barındırdığı göçmenlerle adeta bir Birleşmiş Milletler görünümü çizdiğini de ekledi. Son olarak göçün korkulması gereken değil yönetilmesi gereken bir olgu olduğuna dikkat çeken Çalık, Ak parti olarak göçmenlere yönelik çalışmalara kültürümüzün değerleriyle bakarak yön verdiklerini ifade etti.

Başbakan Binali Yıldırım, Kudüs'ün bizim için tarihi önemine değinerek başladığı konuşmasında Trump'ın uluslararası hukuka ve tarihi gerçeklere aykırı kararını eleştirdi. Yıldırım, Trump'ın kararının Türkiye için yok hükmünde olduğunu ve hiç kimsenin bölge üzerinde tek taraflı kararlar almaya hakkı ve haddi olmadığını vurguladı. Cumhurbaşkanımızın çağrısıyla İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesinde olağanüstü toplanan İslam dünyasının dünyaya bu konudaki mesajını verdiğini dile getirdi. Göçmenleri bir devlet olarak nitelendirdiğimizde nüfus büyüklüğü olarak 196 ülkeden 21. Sırada geleceğine dikkat çeken Yıldırım, sırf bu nedenle bile göç konusunun dünyayı etkileyen ve sorumlu kılan bir konu olduğunu, dolayısıyla küresel tedbirler alınması gerektiğini vurguladı. Başbakan Binali Yıldırım, göç olgusunun sadece sonuçlarıyla değil, sebepleriyle de ilgilenilmesi gerektiğini, konunun insan ve hayat merkezli ele alınması gerektiğini ve küresel güçlerin bundan daha önemli bir görevinin olamayacağını ifade etti.

Yıldırım, tarihinde esaret anlayışı olmayan bir millet olarak göçmenlere kapılarımızı açmak zorunda olduğumuzu ifade ederek bu konuda ülke olarak üzerimize düşeni yaptığımızı ve yapmaya devam edeceğimizi sözlerine ekledi. Yıldırım Batı'da göç olgusunun güvenlik sorunu olarak algılandığına dikkat çekti ve bu bakış açısının insanı görmemize engel olduğunu ifade etti.

Göçün nasıl yönetildiğinin oldukça önemli olduğunu vurgulayan Başbakan Yıldırım, göçlerle şekillenen Amerika'nın bugün dünyanın ekonomik olarak önde gelen ülkelerinden biri olduğuna ve göçlerle kalkınan birçok ülkenin olduğuna dikkat çekti. Yıldırım örnek olarak ise hicret sonucu büyük bir devletin doğduğunu, Einstein ve Steve Jobs gibi önde gelen başarılı isimlerin de göçmen olmalarını gösterdi ve göçmenlerin ekonomiye ve kalkınmaya kattığı değerlerin küçümsenmemesi gerektiğini vurguladı. Artan sınır güvenliklerinin ve alınan önlemlerin sığınmacı sayısını azaltmadığını bilakis kontrolsüz göçe neden olarak ölümlere yol açtığına dikkat çeken Yıldırım, bu güvenlik önlemlerine harcanan kaynakların diğer konulara harcanması gerektiğini dile getirdi. Son olarak göçün herkesin yararına olacak şekilde yönetilmesi gerektiğini vurgulayan Yıldırım Ak parti olarak bu yönde çalışmalar yaptıklarını ifade etti.

Açılış konuşmalarının ardından Ak Parti Sosyal Politikalar Başkan Yardımcısı, Milletvekili Atay Uslu'nun moderatörlüğünde, 4 oturumda toplam 11 konuşmacı göç olgusunu çeşitli açılardan değerlendiren konuşmalarını gerçekleştirdi. Sempozyumun ikinci gününde ise katılımcıların değerlendirmelerine yer vermek üzerinde çalıştay düzeninde yarım günlük bir toplantı gerçekleştirildi.

1. Oturum

Suriyelilerin Türkiye'deki 6 Yılı

Prof. Dr. Murat Erdoğan, Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Müdürü

Murat Erdoğan konuşmasına, tarih boyunca ülkelerindeki durumu ve şartları değiştirmeyenlerin ülkelerini değiştirdiğini vurgulayarak başladı. Erdoğan ayrıca savaşın bitmesinin tek başına yeterli olmadığını, Suriye'de şuanda 1000'den fazla silahlı örgüt olduğunu ve savaş bitse bile uzun bir restorasyon sürecinin başlayacağını vurguladı. Dolayısıyla uzun vadeli uyum politikalarının önemli olduğunu vurgulayan Erdoğan, bu noktada Türkiye olarak Suriye politikası ürettiğimiz, fakat mülteci politikası üretmediğimiz eleştirisinde bulundu. Açık kapı, duygusal dayanışma, ensar-muhacir, geçici koruma gibi politikaların hep geçicilik üzerine kurulduğunu ifade eden Erdoğan açık kapı politikasının 2016 yılının başında fiili olarak sona erdiğini, göçün yedinci yılında olmamıza rağmen düzenin halen geçici politikalarla devam ettiğini vurguladı.

Erdoğan, Mart 2011'de başlayan savaşta nüfusu 22 milyon olan Suriye'de 450.000'den fazla insanın öldüğü, 1 milyondan fazla insanın yaralandığı, 6 milyondan fazla insanın ülkesinden kaçtığı, 7-8 milyon insanın ise ülke içinde yer değiştirmek zorunda kaldığı bilgilerini ilettili. 07.12.2017 itibariyle Türkiye'de geçici koruma statüsü altında yaşayan Suriyelilerin sayısının 3.381.005 olduğunu ifade eden Erdoğan, 2017 yılında geçici koruma statüsüne kaydı gerçekleşenlerin sayısının 546.564 olduğunu, günde 1.598 yeni kayıt alındığını ve günde ortalama 306 doğum olduğunu belirtti. Bu rakamların açık kapı politikasının çöktüğünün ve yüklerin paylaşılması gerektiği sonucunu ortaya çıkardığını dile getirdi.

Erdoğan, Suriye'den gelenlerin yalnızca %6.8'inin kamplarda yaşadığını, diğerlerinin şehirlerde yaşadığını dile getirerek kampların da yakın zamanda boşaltılması gerektiğini çünkü sürdürülebilir olmadığını ifade etti. Bunun yanında Suriyelilerin kayıtlı oldukları şehir dışına yalnızca izinle çıkabilmeleri şeklindeki uygulamanın da sürdürülebilir olmadığına ve bu sistemin sorgulanması gerektiğine de dikkat çekti.

Erdoğan Türkiye'deki Suriyeli nüfusunun %46.3'ünün kadın %53.7'sinin ise erkek olduğunu ifade ederek genç ve savaşma çağındaki çok fazla Suriyeli erkek olduğunu, Türkiye'deki yalnız Suriyeli erkeklerin ileride büyük sıkıntılara yol açabileceğinin öngörüldüğünü belirtti. Erdoğan ayrıca Türkiye'deki Suriyeli eğitim seviyelerinin düşük olduğunu, dolayısıyla eğitim ihtiyacının fazla olduğunu da ifade etti. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki eğitim seviyelerini %33 okur yazar olmayan, %13 okur yazar fakat okula gitmemiş, %6 üniversite öğrencisi veya mezunu olarak dile getirdi. Erdoğan'ın ilettiliği bilgilere göre mart 2017 itibariyle Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencisi sayısı 20.625 olup %7'si ön lisans, %83'ü lisans, %8'i yüksek lisans, %2'si doktora öğrencisidir. Bunun yanında illere göre okul ihtiyaç analizine bakıldığında Şanlıurfa'nın 183, İstanbul'un 175, Hatay'ın 144, Gaziantep'in 140 okula ihtiyacı olduğunu ekledi. Erdoğan toplamda 1189 okul ihtiyacına rağmen planlanan okul sayısının 15 olduğunu ve bu 1189 okul için gereken kaynağın 2 milyar avro olduğunu da sözlerine ekledi. Eğitim meselesinde maliyetin yanında sistem sorununun olduğuna da dikkat çeken Erdoğan, okula gidebilenlerin de gidemeyenlerinde sistemle alakalı sıkıntıları olduğunu vurguladı.

Erdoğan ayrıca geleceğin uyum politikalarının taşıyıcıları olarak gençlerin eğitiminin önemli olduğunu da ekledi.

Çalışma ve kayıt dışı çalışma ile alakalı sorunların da devam ettiğini dile getiren Erdoğan, en az 800.000 – 1 Milyon Suriyelinin Türkiye’de çalıştığını belirtti. Suriyelilerin çalışma haklarının olmasına rağmen 3,3 milyon Suriyeliden yalnızca 20 bininin resmi olarak kayıtlı çalışma hayatının içerisinde olduğunu da ekledi. Erdoğan bunun yanında 10 bin civarında işyeri açıldığını, sermayenin ise Türkiye’ye değil başka ülkelere gittiğini vurguladı.

Erdoğan Suriyeli sığınmacılarla alakalı politikalar ve çözümlerde süreç yönetiminde problemler olduğunu ve var olan sistemsizliğin zaman ve kaynak kaybına neden olduğunu vurguladı. Bu noktada Erdoğan, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bölünüp Sosyal Politikalar ve Uyum Bakanlığının kurulması önerisini sundu. Bu modele göre Başbakanlık üst çatısı altında göçle doğrudan ilgili bakanlıklar olarak Sosyal Politikalar ve Uyum Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kadın ve Aile Bakanlığı, bunların yanında belediyeler ve valiliklerin yer alması öngörülmektedir. Diğer kurumlar olarak; AFAD, Kızılay, Diyanet İşleri başkanlığı, Kamu Güvenliği Müsteşarlığı, Kalkınma Ajanslarının; ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler olarak ise hak ve yardım temelli STK’lar, BM Kurumları, AB-AB Delegasyonu, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi diğer uluslararası kurumların yer alması öngörülmektedir.

Yaptıkları saha araştırmalarının bazı sonuçlarını paylaşan Erdoğan, Suriyelilerle Türklerin kültürel olarak benzer olduğunu belirten Türklerin oranının %17,2, benzer olmadığını düşünenlerin oranının %70,6 olduğu sonucunu paylaştı. Erdoğan araştırma sonuçlarına göre Suriyeli sığınmacılar nedeniyle Türklerin en fazla dile getirdiği kaygıların ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünmeleri, şiddet, hırsızlık gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozduklarını düşünmeleri, Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünmeleri, işlerini ellerinden alacaklarını düşünmeleri, şahıslarına, ailelerine ve çocuklarına zarar vereceklerini düşünmeleri olarak ortaya çıktığını belirtti. Erdoğan, araştırmanın bir diğer sonucu olarak ise Suriyelilerin nerde yaşaması gerektiğine dair sorulan soruya verilen yanıtları iletmiştir. Buna göre Suriye’de kurulacak güvenli bölgede yaşamaları gerektiğini söyleyenlerin oranı %37,4, sadece kamplarda yaşamaları gerektiğini söyleyenlerin oranı %28,1, her halükarda geri gönderilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %11,5, istedikleri şehirde yaşamaları gerektiğini düşünenlerin oranı %7,9, Türkiye’ye dengeli dağıtılması gerektiğini düşünenlerin oranı %7,7dir.

Araştırma verilerini paylaşan Erdoğan, yapılan yardım ve hizmetleri çocukların ve gençlerin çabuk ve kolay bir şekilde unuttuklarını ve sadece sorunların akılda kalacağını, dolayısıyla gençlerin içindeki yükselen öfkenin farkında olmamız gerektiğini ifade etti. Erdoğan Türk toplumunun süreç boyunca ciddi bir tahammül göstermiş olduğunu ve toplumun tahammül seviyesindeki kabulün sürdürülebilir kılınması gerektiğini dile getirdi. Erdoğan ayrıca Türk toplumunun Suriyelilere destek olmaya hazır olduğunu fakat birlikte yaşamaya hazır olmadığını araştırmalarından çıkan bir sonuç olarak ifade etti. Erdoğan son olarak iki halk arasında sosyal ilişkilerin arttığını fakat bir yandan da ötekileştirmenin de arttığını belirterek uyum politikasının kalıcılık manasına geldiğini ve ertelendiğinde daha büyük sorunlara neden olduğunu vurguladı.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve YUKK

Metin Çorabatır, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) Başkanı

Göç meselesinde esas olanın mültecilerin bir devlet korumasından yeniden yararlanması olduğunu dile getirerek konuşmasına başlayan Çorabatır, uygulanabilecek kalıcı çözümleri gönüllü geri dönüş, sığınılan ülkeden ülkeye uyum, 3. Bir ülkeye gönderilme olarak sıralamıştır. Çorabatır mültecilere yeni bir hayat kuracak ortamı sağlamamız gerektiğini ifade ederek bu noktada mültecilerin yeni bir hayata başlayabilmeleri için hukuki bir statüye sahip olmaları gerektiğini dile getirdi. 1951 Cenevre sözleşmesinin mültecilerin bir devletin korumasına girene kadar mülteci statüsünden faydalanmalarını öngören bir anlaşma olduğunu hatırlattı. Kademeli olarak elde edilecek geniş hakların ülke vatandaşlarıyla eşit koşullarda yeni bir ülkede yeni bir hayata başlamalarının ön koşulu olduğunu belirten Çorabatır, sağlık, eğitim çalışma, sosyal hizmetlere erişim, serbest dolaşım hakkı gibi hakların aşamalı olarak verilmesinin bir yandan bu kişilerin ekonomiye entegre olmasını sağlayacağını bir yandan da ülkenin kurallarına uyan, vergisini veren kişiler haline geleceğini savundu.

Çorabatır son olarak uyum politikalarının mülteci statüsünün tanınması, çalışma, konut, seyahat serbestisi gibi hakların saptanmasıyla geliştirilmesi gerektiğini ifade etti.

2. Oturum

Göç ve Eğitim

Yrd. Doç. Dr. Başak Yavcan, TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Başak Yavcan göçmenlerin eğitim durumları, sorunlar ve yapılması gerekenleri anlattığı konuşmasında göçmen çocuklarda öğrenimi yarım bırakma eğiliminin yüksek olduğunu; bunun da yükseköğretime ve istihdama kaynak oluşturmak açısından sorun teşkil ettiğini belirtti.

Yavcan okullaşma oranının düşük olduğuna dikkat çekerek bir diğer önemli problemin de okullaştıktan sonra eğitimi yarım bırakmanın oldukça yaygın olduğunu ifade etti. Bu noktada yapılması gereken çalışmaların okullaşmayı sağladıktan sonra hızlandırılmış kurslar, rehberlik hizmetleri, okula devam zorunluluğu gibi uygulamalarla eğitimi yarım bırakma oranlarının düşürülmesinin sağlanması olduğunu vurguladı. Yavcan neden eğitime daha fazla Suriyeli çocuğun katılmadığına yönelik çalışmalarında en yaygın olarak ortaya çıkan sonucun çocuk işçiliği ve erken yetişkinlik olduğunu belirtti. Ailelerinin kazandıklarının geçinmeleri için yeterli olmadığını dolayısıyla eve katkı sağlamak için çalışmak zorunda kaldıklarını ifade edenlerin sayısının oldukça yüksek olduğunu ifade etti.

Yavcan uyuma yönelik yapılabilecekler çerçevesinde, gençlerin ve çocukların direnç göstermeden uyum sağlayabildiklerini dolayısıyla okullaştırma yoluyla onları şiddet ve madde kullanımı gibi büyük problemlerden ve çocuk işçiliğinden koruyabileceğimizi ifade etti. Yavcan, gruplar arası etkileşimi ve olumlu ilişkileri artırma ve orta sınıf yaratma yoluyla sosyal uyumun; işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikleri sunma yoluyla ekonomik uyumun ve tarih vatandaşlık, sanat dersleri yoluyla siyasal uyumun gerçekleşebileceğini dile getirdi. Yavcan ayrıca Suriyeli çocukların yoğun olduğu bölgelerde müfredata yönelik değişiklik

yapılması gibi şehirler ve bölgeler arasındaki farklılıkların göz önüne alınması gerektiğine dikkat çekti. Yavcan'ın bir diğer önerisi ise öğretmenlere meslek içi eğitim olarak çok kültürlülüğe yönelik eğitimlerin verilmesi oldu.

Uyum politikalarında dikkate alınması gerekenin eğitim-istihdam ilişkisini kapsayan bütünleyici politikaların üretilmesi olduğunu ifade eden Yavcan, burada eğitim verilip istihdam imkânının sağlanmamasının problem olduğunu vurguladı. Bu ilişkinin dengesinin kurulması gerektiğini, aksi takdirde ülke olarak hem eğitim hizmetlerini sağlayıp daha sonra başka ülkelere gitmeyi tercih eden nitelikli işgücünü kaybetmiş olacağımızı belirtti.

Yavcan son olarak vatandaşlık konusunun geçtiği zaman okullarda Suriyeli çocuklara karşı dışlanmaya varan tepkilerin olduğu gözleminden hareketle kamu diplomasisindeki yanlış algıları ortadan kaldırmak için gerekçelendirmelerin yapılması gerektiğine dikkat çekti.

Göç ve Kadın-Çocuk

Doç. Dr. Emel Topçu, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Göç Nüfus Eğitim ve İstihdam Sorunları uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Tarih boyunca göç edenlerin daha çok erkek olmasından dolayı göç çalışmalarının erkek üzerine kurulduğunu kadınların ise erkeklerin annesi, eşi veya kardeşi olarak dikkate alındığını belirterek başladığı konuşmasında Emel Topçu, Fransa'daki kamplarda duş ve tuvaletlerin ortak olması örneğinden hareketle bu durumun göç politikalarının cinsiyete duyarlı bir şekilde geliştirilememesine neden olduğunu ifade etti. Topçu, şuanda Türkiye'deki Suriyelilerin %25,3'ünün kadın ve %44,7'sinin 17 yaş altı çocuk olduğunu vurgulayarak zorunlu göç esnasında kadınlar ve çocukların cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riskinin arttığını, ulaşım sırasında zorluklar yaşadıklarını, toplumsal cinsiyete uygun olmayan uygulamalara maruz kaldıklarını vurguladı.

Topçu günümüzde ise zorunlu göç sonrası gelinen ülkedeki olumlu gelişmeleri toplumsal cinsiyet rollerinin değişimi ve kadınların güçlenmesi, kadın ve kızları güçlendiren girişim ve projelerin hayata geçirilmesi ve hizmetlere erişim alanlarında olduğunu ifade etti.

Suriyeli sığınmacıların Suriye ve Türkiye'deki hayatlarını karşılaştırmalı olarak anlatan Topçu, Suriye'de evlenme yaşının kadınlar için 17 erkekler için ise 18 olduğunu, hâkimin erken evlenmeye izin verebildiğini, bu durumda evlenme yaşının kızlar için 13 erkekleri için 16 olabileceğini aktardı. Bu bilgiler ışığında Topçu Suriye'de kırsal bölgelerde evlilik yaşının 13 yaş ve üstü, şehirlerde ise 16 yaş ve üstü olduğunu, 25 yaş üzerinde evliliğin kadınlar için zor olduğunu ve bu yaştan sonra ya yaşça büyük ya da dul erkeklerle evlenebildiklerini belirtti. Suriye'de kadınların eğitim düzeyinin genellikle ilkökul veya ortaokul olduğunu belirten Topçu, erken evlilik yapıp üniversite eğitimini devam edenlerin de bulunduğunu ekledi. Topçu Suriye'de çok evliliğin kırsal kesimlerde daha yaygın olduğunu, kadınların çalışmasının çok yaygın olmadığını, kadınlardan genelde öğretmen, doktor, avukat ya da devlet memuru olanların çalışma hayatına katıldıklarını belirtti. Sığınmacıların Suriye'den kaçış yollarında kötü şeylere maruz kaldıklarını ifade eden Topçu, Türkiye'ye gelenlerin küçük evlerde çocukları veya geniş ailenin diğer fertleriyle birlikte yaşama zorunda kalmaları dolayısıyla küçük kız çocuklarının yakın akrabaları tarafından taciz edilmeleri durumunun ortaya çıktığını

belirtti. Suriyelilerin taciz olaylarını konuşmaya henüz hazır olmadıkları fakat bu vakaların var olduğunu dile getiren Topçu, tespit için çapraz sorgu uygulamasının gerekli olduğuna dikkat çekti.

Sivil toplum kuruluşlarından yardımları genellikle kadınların aldığını, dolayısıyla erkeklerin yürüttüğü yardım dağıtımlarında özellikle dul ve yalnız kadınların taciz edilmesi olaylarının çok sık yaşandığını belirten Topçu, sahada kadın derneklerinin çalışmasının Suriyeli kadınları rahatlattığını ve daha çok güvendiklerini vurguladı. Topçu, taciz olaylarına bağlı olarak kız çocuklarının koruma altına alınmak için erken evlendirme olaylarının yaygınlaştığı yönündeki gözlemlerini de aktardı. Evlilik dışı bir hayat düşünülmediği için eşi olan kadınların kolayca evlenebildiği, kadınları korumak adına ikinci eş olarak evlenmelerin Türkiye’de artış gösterdiğini de ilettili. Yaptığı görüşmeler sonucunda Topçu, Suriyelilerle evlenmenin onlara iyilik yapmak olarak değerlendirildiği sonucunu elde ettiğini belirtti.

Suriyeli pek çok 13 yaş üzerindeki çocuğun ailenin maddi geçim yükünü üzerine aldığına dikkat çeken Topçu, çocukların okul ve eğitimden mahrum kaldıklarını ifade etti. Bu sene yapılan düzenlemeye göre geçici eğitim merkezlerine 1., 2. Ve 5. Sınıflara öğrenci alınmadığını bu öğrencilerin devlet okullarına yönlendirildiklerini fakat okulların hem fiziksel kapasite hem de öğretim kapasitesi olarak hazır olmadığını ifade ederek öğretmenlerin yeterli eğitimden geçmesi gerektiğini vurguladı. Okul çağındaki öğrencilere yönelik olarak uyguladıkları nefret-umut piramidi projesinden bahseden Topçu, savaş dolayısıyla yaşadıkları olumsuz duyguların karşısına olumlu duyguları koymaları istenen çocuklardaki uyum sürecini hızlandığının gözlemlendiğini ifade etti.

Topçu Suriyeli erkeklerin eskisi gibi aileyi geçindiremedikleri için aile içindeki pozisyonlarında düşme yaşandığı, bu durumun erkeklere zor gelmesinden dolayı özellikle 45 yaş üzeri olan birçok erkeğin erken yaşlarda vefat ettiğini dile getirdi. Kadınların ailelerini ayakta tutabilmek için daha aktif roller üstlenmeye başladıklarını dile getiren Topçu, bu kadınlara yönelik daha fazla sosyal faaliyet ortamları sağlanması gerektiğini ifade etti. Bu bağlamda Türk ve Suriyeli kadınların ortak faaliyetler yapabilecekleri projelerin uygulanması gerektiğini belirten Topçu, Gaziantep’te Japon hükümeti desteğiyle kurulan uyum merkezini ve Ankara’da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Altındağ’da bulunan üç Kadın Eğitim ve Kültür Merkezini örnek olarak gösterdi ve özellikle Suriyeli kadınların bu merkezlere katılımı daha istekli olmalarının sağlanması gerektiğini vurguladı. Topçu bir diğer öneri olarak Türk ve Suriyeli kadınlardan ikişer kişilik ekipler oluşturarak Suriyelilere ev ziyaretleri de dâhil olmak üzere onları bir araya getirip Türkiye’deki sistem ve hakları üzerinde bilgi alışverişinde bulunabilecekleri ortamlar sağlanabileceğini gösterdi. Topçu son olarak, Savaş sırasında Bosna’da kurulan Medica Zenica ile işbirliği yaparak onların yaşadığı tecrübelerden de faydalanarak acil olarak kadınlara yönelik bir travma merkezinin kurulmasının gerekli olduğunu da dile getirdi.

3. Oturum

Uyum Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi

Doç. Dr. Saime Özçürümez, Bilkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Saime Özçürümez konuşmasına uyum süreçlerinde ulus-devlet merkezli yaklaşımlar, evrensel insan hakları merkezli yaklaşımlar ve ulus ötesi sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapılarla ilişkili yaklaşımların bulunduğunu dile getirerek başladı. Vatandaşlık ve sosyal uyum arasında doğrudan bir ilişki olmadığını vurgulayan Özçürümez, uyumun sadece bir kamu politikası olarak değil, bireyin kendi kendisine yetebilecek pozisyona gelmesi açısından değerlendirilmesi gerektiğini dile getirdi. Düşük sosyoekonomik düzeylerde yaşayan vatandaşlarla mültecilerin aynı şeyleri yaşadıklarını belirten Özçürümez, farklı sosyoekonomik düzeylerdeki kişilere farklı uyum politikaları uygulanması gerektiğini ifade etti. Özçürümez, birçok konuda hukuki statünün sosyal düzenle kesişmesi veya kesişmemesi meselesinin ön plana çıktığını da dile getirdi.

Çalışma durumları ve yerleşme, sosyal haklar, toplumsal ve kültürel yaşam gibi alanlarda uyum konusunu ele alan Özçürümez, çalışma durumları ve yerleşme konusunda konunun iş piyasalarına erişim, iş sağlığı ve güvenliği ve kayıt dışı ekonomi başlıkları altında ele alınabileceğini ifade etti. Özçürümez sosyal haklar alanındaki uyum politikaları için ise sağlık sistemine erişim, eğitim, sosyal yardım ve sosyal dayanışma ve emeklilik gibi konuların ele alınması gerektiğini dile getirdi. Türkiye'deki Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişiminde memnuniyetin olduğunu ifade eden Özçürümez sağlıklı bireylerin istihdam edilmesinin önemli olduğuna dikkat çekti. Eğitimin toplumsal uyumu sağlamada önemli olduğunu fakat tek başına yeterli olmadığı çelişmesini dile getiren Özçürümez, eğitimi dil öğrenmenin iletişimden sonraki aşaması olarak değerlendirilip dil eğitimine önem verilmesi gerektiğini vurguladı.

Bireyselleştirilmiş uyum politikalarının önem kazanacağını belirten Özçürümez, bunu başarmanın zor olduğunu fakat uygulanabilir olduğunu ifade etti. Uyum politikalarının şuana kadar kriz yönetimi şeklinde ilerlediğini fakat işbirliklerinin kesişimsel ve süreç odaklı olması gerektiğini de ekledi.

Uyum politikalarının tek başına bir kurum tarafından gerçekleştirilmesinin gerçekçi ve yeteri kadar kapsayıcı olamayacağını belirten Özçürümez, uyum konusunda kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün bir araya gelerek ulusal ve uluslararası yasal çerçeveleri dikkate alarak çalışmalar yapması gerektiğini vurguladı.

Özçürümez geçici korumadan toplumsal bütünleşme ve kalkınmaya giden yolda yapılabilecek olanları sıralarken ana hedeflerin kişilerin kendi kendine yetebilme süreçlerini inşa edebilmeleri, etkileşimli toplumsal bütünleşmenin sağlanması, sürdürülebilir prensip ve uygulamaların yapılması yönünde olması gerektiğine dikkat çekti. Özçürümez paydaşlar (kamu-özel sektör-üniversite-STK) arasındaki işbirliğinin kesişimsel ve süreç odaklı, karşılama ve yerleştirme temelli, izleme-ölçme-değerlendirme, geliştirme ve yenileme kapsamında geliştirilmesi gerektiğini savundu. Özçürümez ayrıca yerel yönetim ve STK'ların uygulamalarının çareden stratejiye dönüştürülmesi gerektiğini de sözlerine ekledi. Yapısal değişikliklerin bir yere kadar etkili olduğunu belirten Özçürümez, uyum politikaları

geliştirirken yoksulluk odaklı yönelimden beşeri sermaye/kalkınma odaklı yönelime geçilmesi gerektiğini ifade etti. Özçürümez, uyum politikalarında tek ebeveynli aile, engelli, yaşlı gibi özel gereksinimlere göre özelleştirilmiş politikaların geliştirilmesi gerektiğini de ekledi. Özçürümez son olarak sürdürülebilir ve çeşitlendirilebilir kaynakların sağlanması gerektiğini, iyi uygulamaların neden iyi uygulamalar olduklarını bulup tekrarlanabilir hale getirilmesinin önemli olduğunu vurguladı.

Göç ve Sosyal Politikalar

Doç. Dr. Emrah Akbaş, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Uyum sürecinin kendiliğinden gelişen bir süreç olduğunu vurgulayan Emrah Akbaş, insanların etkileşim kurabildikleri ölçüde uyum sağlayabildiklerini, önemli olanın uyumun önündeki engelleri ortadan kaldırmak olduğunu dile getirip Türkiye'nin bu konuda fena gitmediğini belirtti. Akbaş şimdi sosyal politikalarla bağ kurmanın zamanı olduğunu çünkü uyum sürecinin sosyal politika bağlamında kamusallaştırılmadığı zaman yürümediğini ifade etti. Çoğunlukla devam eden sembolik etkileşimlerden vazgeçilmesi gerektiğine dikkat çeken Akbaş, temas dediğimiz şeyin sosyal politika bağlamında değerlendirilerek karşılıklı anlayışla sonuçlanmasının sağlanması gerektiğini vurguladı.

Uyum sürecinde dikkat çeken olgulardan birinin Türkiye'deki Suriyelilerin görünür olmaktan çekinmesi ve kendi gettolarında yaşamayı tercih etmeleri olduğunu belirten Akbaş, iki farklı grup karşılaştığında bunun çatışmaya dönmesindeki kaygılardan birinin maddi kaygılar olduğunu ifade etti.

Akbaş, göçün sadece bir hareketlilik olmadığını kaynakların eşitsiz dağılımından ve coğrafi eşitsizliklerden beslenen bir olgu olduğunu dile getirirken, göç olgusunun kaçınılmaz olarak sosyal politikayı doğurduğunu vurguladı. Bu bağlamda Akbaş insanları göçe mecbur bırakan şartları bir tarafa koyarsak onları anlayabilme şansını azaltacağımıza dikkat çekti.

Refah devletinin girdiği krizin göç dalgalarıyla ilişkisine dikkat çeken Akbaş, öncesinde refah devletlerine doğru yoğun bir şekilde gerçekleşen göç dalgasının refah devletinin krize girmesiyle göçmenlerin de etkilendiğini belirtti. Bu doğrultuda 80'lerle birlikte Katolik ahlakın sosyal politikalara rehberlik yaptığını dolayısıyla sosyal politikalarda yardımseverlik ahlakının geri geldiğini ve devlete eşlik eden sivil toplum ve özel sektör gibi aktörlerin ortaya çıktığını ifade etti.

Refah hizmetlerinin dağıtılmasında ortak hale gelen göçmenlerin görünür olmasıyla birlikte uyum meselesinin bir problem olarak ortaya çıktığını ifade eden Akbaş, doğrudan devletin koruma alanından uzaklaşan göçmenlerin uyum kavramını doğal olarak dönüştürmeye başladığını belirtti. Akbaş Türkiye'de ise bu dönüşüm döneminde Türkiye ve Suriyelilerin bir aktör haline gelemediğini ifade etti.

Sosyal politikalar ve uyumun nasıl birleştirileceğine dair görüşlerini belirten Akbaş, Suriyelilerin uyum konusunda aktör olmalarının en önemli strateji olduğunu ifade etti. İnsani yardım ve belirli aralıklarla yapılan çay saati gibi etkinliklerin yeterli olmadığını belirten Akbaş, uyumun tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için Suriyelilerle arkadaş olunması, eğitime tam katılımlarının sağlanması, çalışma izinlerinin sağlanması ve uygulamada çıkan

sorunların halledilmesi, sosyal hayata katılımlarının sağlanması gerektiğini vurguladı. Akbaş ayrıca kayıt dışı çalışan/çalıştırılan çocuklar sorununa dikkat çekerek bu çalışma eğiliminin yasallaştırılabilmesi için çıraklık ve mesleki eğitim gibi alternatiflerin gündeme getirilmesi gerektiğini belirtti. Çocuk işçiliği, çocuk hakları ihlali, nitelikli eğitime katılım gibi konularda okulun önemine değinen Akbaş, okulun sadece bir eğitim kurumu olarak görülmemesi gerektiğini okul sisteminin de bir sosyal politika kurumu olarak ele alınması gerektiğini ifade etti.

Daha makro anlamda ise sistemli ve bütüncül politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade eden Akbaş, göçün Sosyal Politika ve Uyum Bakanlığı gibi bir oluşumla ele alınarak güvenlikçi bir yaklaşımdan sosyal politika yaklaşımıyla ele alınmasının iyi olabileceğine dikkat çekti. Sosyal yardımın sadece sosyal hizmeti kolaylaştıran bir araç olduğunu, uyum için yeterli olmadığını vurgulayan Akbaş, ülke stratejisi olarak sosyal yardım anlayışını sosyal hizmete olarak yaygınlaştırmamız gerektiğini ifade etti. Akbaş son olarak Türkiye’de daha etkili sosyal politikalar oluşturmak için Suriyelilerden faydalanmamız ve onları da sürece dâhil etmemiz gerektiğini, bunun için de sosyal politikalarda adem-i merkezîyetçiliğin yani yerel yönetim ve STK’ların güçlendirilmesi gerektiğini ifade ederek uyum stratejisinin bir an önce oluşturulması gerektiğini vurguladı.

Göç ve Yerel Yönetimler

Yrd. Doç. Dr. Yasemin Çakırcı Özservet, Marmara Üniversitesi, Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma Merkezi Müdürü

Göç politikalarının göçü nasıl algıladığımızı göre değiştiğini vurgulayan Yasemin Çakırcı Özservet, göçün aslında bir yerelden bir başka yerele hareket olduğunu, dolayısıyla yerelin göç disiplininin hareket noktası olması gerektiğini ifade etti. Bu bağlamda sosyal çalışmalara mekân olgusunun eklenmesi gerektiğini ve barınma mekânı konusunda merkezi yönetimin yerel yönetime yetki ve yaptırım uygulaması gerektiğini belirtti. Göçü mekânsal ötekileştirme olarak nitelendiren Özservet, göçmenlerin kendi kültürlerini somutlaştırarak mekâna yansıtabilecekleri ortamlar kurabilmek için bir arada yaşadıklarını, bu durumun yerelde yaşama kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya çıkardığını belirtti. Özservet, bu bağlamda farklı göçmen gruplarının yerel stratejilerini en iyi kavrayacak olan kurumların da yerel yönetimler olduğunu, yereldeki sorunları bilmezsek merkezdeki politikaları yerele uygulayamayacağımızı ifade etti.

Yerele güvenerek yerelden büyümek anlayışını savunan Özservet, sorun neredeyse çözümün oradan çıkacağını ve çözümün ancak sorunun kaynağındaki aktörlerle bulunabileceğini ifade etti. Özservet bu bağlamda uyum politikalarını ev sahibi toplum ve göçmen topluluk arasında bir iletişim sağlanarak geliştirilmesi gerektiğini ve karşılaşma mekânlarının fiziksel ve sosyal olarak şehir planlaması olarak ele alınması gerektiğini belirtti. Bir kültürün temellendiği yer olan mekânın; sahiplenildiği, bir aidiyetin hissedildiği anda korunup gelişeceğini belirten Özservet, uyum noktalarında bu çıkış noktasının unutulmaması gerektiğini vurguladı.

Yereldeki uyum aşamalarını; ülkeye giriş ve yerleşme (2011-2014), uyum süreci-uyum faaliyetleri (2015-), yerel yönetim halk tarafından karşılıklı görüş alışverişi süreci (2017, belki 2018-), yabancıların karar alma süreçlerine katılımı, seçme hakkı gibi siyasi hakların

tanınması ve vatandaşlık alımı olarak sınıflandırdı. Bu aşamaların gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin önemli bir rol alabilmesi için yasalarda yerel yönetimlere atfedilen rollerin daha etkin olması gerektiğini ifade etti. Yapılacak olanın ise öncelikle göçmenlerin büyük kısmının kalıcılığının merkezi idare tarafından net olarak fark edilmesi ve ardından geçici değil kalıcı politikaların üretilmesi gerektiğini belirten Özservet, yapılması gereken diğer şeyleri ise politika yapıcılarının yerel yönetimleri de politika yapım sürecine dâhil etmesi, yerel yönetimlere sorumluluk verirken bütçe de verilmesi, yerel yönetimleri yereldeki sorunları iyi teşhis etme konusunda beceri, insan kaynağı anlamında yetkin kılmaya dönük projelerin üretilmesi, yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediği konusunda denetlenmesi, yerel stratejilerin oluşturulmasında göçmenlerin her sürece dâhil edilmesi şeklinde sıralamıştır.

Özservet çözüm önerisi olarak aşağıdakileri sunmuştur:

- Halka en yakın kurumlar olarak yerel yönetimlerin, göçmenlerin uyumu konusunda güçlerinin ve etkilerinin farkına varmaları gerekir.
- Yerel yönetimlerin kentlerine dair göç ve uyum politikalarını, yerel stratejilerini geliştirmesi gerekir.
- Kente dair politika ve faaliyetlerde kullanıcılarda çeşitlilik ve eşitlik ilkelerin göz önünde bulundurulması; denetleme mekanizmalarının belirginleştirilerek gerekir.
- Vatandaş olmayanlar da dâhil olmak üzere göçmenlerin demokratik süreçlere katılması için birden fazla yol oluşturmak ve şehir sakinlerine oy kullanma hakkını sunmak pozitif katkı sunacaktır.
- Kentsel hizmetleri farklı dillerde sunmak, farklı göçmen gruplarının kendilerini daha güvende hissetmelerine sebep olur.
- Göçmen girişimciliği, bütün şehir sakinlerinin ekonomik entegrasyona ve refaha giden bir yol olarak teşvik edilmeli.
- Kamusal alanlara kolaylaştırıcı ve entegrasyon göstergeleri olarak bakılmalı.
- Yerelin en küçük birimi mahalle yönetimini daha demokratik formlarda geliştirmek, muhtarların mahallesini detaylı bilmesi, bütün tarafları eşit yönetime katması en önemli adımdır.
- Barınma sorunlarına acil çözüm bulunmalı ve bu çözümü yerel üstlenmelidir. Yerelde yaşayan herkese mekânsal aidiyet bilincini geliştirecek politikaların üretilmesi önemlidir, bunun için de sağlıklı barınma koşullarına ihtiyaç vardır.
- Sadece örgün eğitim değil yaygın eğitim araçlarına da büyük ağırlık verilmeli.
- Geliştirilecek politikalarla yerel yönetimlere yetki alanı oluşturulması ve hatta bu politikalar belirlenirken yerelin kara alma süreçlerine katılımı acil olarak sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimler, o yerelde yaşayan herkese eşit mesafede ve adil bir şekilde hizmet sunmalıdır
- Yerel halkla göçmen halkı kucaklayacak politikalara ihtiyaç vardır ve bu da algıları değiştirme gücüne sahip olan yerel ve ulusal medyanın desteğiyle mümkündür.
- Göçmenlerin toplumsal hayata yaptıkları katkılar göz önünde bulundurulmalı, bu katkı yerel ve ulusal medyada politikalarda gösterilerek katkının çoğaltılması sağlanmalı.

4. Oturum

Göçün Kültürel Boyutları

Prof. Dr. Ayhan Kaya

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ayhan Kaya, İnsanın değişen sosyal-siyasal-ekonomik duruma, doğaya, iklime, coğrafyaya ve diğer tüm koşullara bağlı olarak ürettiği değerlerin, geleneklerin, alışkanlıkların, kuralların, kurumların ve pratiklerin tümüne verilen ad olan kültürün bireysel ve değişken olduğunu belirtti. Geleneksel (Bütünselci) kültür ve Modern (Senkretik) kültür olarak iki tanımlamaya değinen Kaya, bütünselci kültürün sınırlarının belli olduğunu, kültürler arası alışverişe kapalı olduğunu, kültürel etkileşimin dejenerasyon şeklinde olduğunu, değişime kapalı olduğunu, bireyin önemini yadsıyan, statükoyu koruyan, milliyetçi ve yabancı düşmanı özellikler gösterdiğini belirtti. Kaya, senkretik kültürün ise dinamik ve değişken olduğunu, sınırlarının akışkan olduğunu, kültürel etkileşime açık olduğunu, kültürel etkileşimi zenginlik olarak gördüğünü, bireyi ön plana çıkardığını değişime açık, ilerlemeci, statükoya karşı ve çokkültürlülüğe açık olduğunu vurguladı.

Birey olarak kendimizi nasıl tanımladığımızın önemi olmadığını, karşımızdakinin bizi nasıl tanımladığının önemli olduğunu dile getiren Kaya, bu bağlamda Suriyelilerin Türk'ü, Türklerin Suriyelileri tanımladığını belirtti. Bu nedenle karşılıklı etkileşim birbirimizi birbirimizin gözünden tanımlanın oldukça önemli olduğunu da ekledi.

Türkiye'de millet kavramının makul yurttaşlık, Sünnilik, Müslümanlık ve Türklük çerçevesinde oluşturulduğunu ifade eden Kaya, önceden sınırları tanımlanmış bir millet tasarımının yeni gelenlerin katılımına çok kolay imkân tanımadığını belirtti. Hem siyasal, hem etno-dinsel ve etno-kültürel kodlarla oluşturulan yurttaşlık rejimin asimilasyoncu ve ayrımcı yaklaşımları ortaya çıkardığını dile getiren Kaya, göçmen, misafir ve yabancı gibi kavramların yapı bozumuna uğradığını ifade etti. Dışlanan grupların meşru siyasi iktidara ulaşmak için sendikalar gibi ses getirebilecek yöntemlere hatta bazen de şiddete başvurabileceklerini belirtirken Kaya, bu insanların meşru yöntemlerle iletişim kurabilmelerinin sağlanması gerektiğini vurguladı.

Uyum-Göç Dili ve İletişim

Prof. Dr. Nuran Yıldız, Ankara Üniversitesi, İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Müdürü

Başarılı bir iletişim politikası için hedef ve stratejinin gerekli olduğunu vurgulayan Nuran Yıldız, bugün strateji ve hedeflerdeki eksikliklerden dolayı bir muğlaklık olduğunu belirtti. Yıldız, iletişimin taktikler üzerinden ilerlediğini dile getirirken şuanda uygulanan iletişim yönteminin muğlaklık içerisinde, taktiksel ve ortak alansız olarak gerçekleştiğini ifade etti.

Göç iletişiminde öncelikli kavramları öteki, empati ve vitrin olarak tanımlayan Yıldız, iletişim düzlemini bu kavramlar üzerinden açıkladı. Yıldız, öteki kavramını bizden olmayan olarak ele aldığımızda göç iletişiminde otomatik olarak yabancı yani bizden olmayan ile iletişim kurmak anlamına geldiğine dikkat çekti. Bugünkü iletişim anlayışının yabancından korunmak olduğunu

ifade eden Yıldız, kamera sistemleri, yüksek duvarlar gibi uygulamaların bunun bir göstergesi olduğunu ve böyle bir güvenlik içerisinde yabancıyı algılamaya çalıştığımızı belirtti. İçerisinde olduğumuz karşıtlar dünyasında iletişimdeki tarafların içerideki/biz/yerli ve dışarıdaki/onlar/yabancı olduğunu ve bu ilişkide yabancıların müphem olduğunu vurgulayan Yıldız, bu müphem yeni normal gerçekliği olduğunu dile getirdi.

Yıldız, bakış açımızı ben üzerinden kurduğumuzda ötekiyi tanımlamamızın gerekmediğini, ötekinin kendisini doğal olarak tanımlayacağını belirterek burada ötekinin ahlaki kimliği ile kendisini koruma/hayatta kalma güdüsü arasında bir çatışma çıkacağını ifade etti. Bakış açımızı öteki üzerinden tanımladığımızda ortaya empati kavramının çıktığını belirten Yıldız, burada iletişim anlamında önemli olan noktayı bu empatiyi medya üzerinden yapmamamız gerektiği olarak dile getirdi. Empatiyi medya üzerinden yaptığımızda gerçeğin gerçek olmaktan çıktığına dikkat çeken Yıldız medyanın çözüm üretmediğini, sorun ürettiğini, etki alanını genişlettiğini, ortamı hazırladığını, haber ve filmlerle psikolojiyi uyumladığını vurguladı. Medya üzerinden yapılan empatinin algımızı başka yönler çekerek gerçek bir anlayıştan bizi uzaklaştırdığını dile getiren yıldız, kadınlarla empati kurmak için aile, hijyen gibi konuları; çocuklarla empati kurmak için eğitim, güven duygusu gibi konuları içerecek insan üzerinden yaklaşılacak bir anlayışın gerektiğini belirtti.

Yıldız, insanın görerek düşündüğünü ve karar verdiğini belirterek gözün/görmenin iktidarı üzerinden iletişimde vitrin kavramının önemine dikkat çekti. Bu bağlamda medyada paylaşılan görsellerin ve haberlerin sunum şeklinin algılarımızı nasıl etkilediğini ve yanlış/eksik iletişime neden olabileceğini dile getirdi.

Göç iletişiminin boyutlarını anlatan Yıldız, meseleleri, durumları, kişileri, grupları ve olayları nasıl adlandırdığımızın ve kullandığımız kavramların düşüncelerimizi de yönlendirdiğini belirtti. Mülteci, sığınmacı, misafir gibi ifadelerin onlara yaklaşımımızı, iletişimimizi, politikalarımızı etkilediğini vurguladı. Benzer şekilde kullanılan bağlaçlar ve ifadelerin de göç iletişiminin dilsel boyutları olduğunu vurgulayan Yıldız, ve, ile, ama gibi bağlaçların; uyum, entegrasyon gibi ifadelerin de olumlu veya olumsuz olarak düşüncelerimizi yönlendirdiğini dile getirdi. Göç iletişiminin yönetsel boyutlarını sıralayan Yıldız, yüzyüze iletişim, medya iletişimi ve bilgilendirici materyaller ile iletişim gibi unsurlarından bahsetti. Yüz yüze iletişimin her zaman daha önemli olduğunu belirten Yıldız, medyanın yeni, geleneksel, yerel, ulusal, uluslararası gibi boyutlarını dile getirdi. Bahsi geçen tüm iletişim kanallarının olumlu veya olumsuz olarak kullanılabileceğini belirten yıldız, iletişim kanalını biz doldurmadığımızda başkalarının dolduracağını altını çizdi.

Yıldız öneri olarak ise, algı araştırmaları yapılması, yerel arama çalışmaları yapılması, medya karar vericilerinin farkındalık eğitimi verilmesi, RTÜK'ün etkin çalışması, ortak iletişim koordinasyon merkezi (YİMER reorganizasyon) kurulması, medya söylem çalışması yapılması ve ulusal/uluslararası iletişim kanallarının doldurulması olarak sıraladı.

5. SONUÇ: DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI

Atay Uslu moderatörlüğünde bir gün boyunca devam eden ve farklı alan ve kesimlerden pek çok akademisyenin farklı açılardan değerlendirmelerini gerçekleştirdiği Göç ve Uyum sempozyumu ikinci gününde katılımcıların fikirlerinin alındığı çalıştay ile sona erdi.

Maliye bakanlığı tarafından yerel yönetimlere sığınmacılara yönelik çalışmalarını yapmak üzere bir bütçe tahsis edilmesinin hazırlığının devam ettiğini belirten Atay Uslu, katılan herkese teşekkür ederek değerlendirmelerini gerçekleştirmek üzere katılımcılara söz verdi.

Türk Kızılayı Göç İşleri Genel Müdürlüğü temsilcisi, Türkiye'nin sığınmacılara yönelik yapmış oldukları uygulamaların '...yapılıyor ama...' gibi ifadelerle değersizleştirilmemesi gerektiğini dile getirdi. Örnek olarak ise Aile bakanlığının Türk çocuklara yönelik uyguladığı şartlı nakit transferlerinin aynı şekilde sığınmacı çocuklar için de uygulanmasını gösterdi ve bu uygulamaların oldukça değerli olduğunun altını çizdi. Bu noktada önemli olanın Cumhurbaşkanımızın belirttiği gibi, ne yapılırsa yapılsın fakat Türklere sağlanan hizmetlerin üzerinde olmasının anlayışıyla yapılması gerektiğinin altını çizdi. Ayrıca Türkiye'de yapılan her şeyin Ürdün, Lübnan gibi ülkeleri de dolaylı veya doğrudan bir şekilde etkilediğini, dolayısıyla yaptığımız uygulamalarda ülkemizin uluslararası politik konjonktürünü göz ardı etmememiz gerektiğini ekledi. Son olarak ise Milli Göç Koordinasyon Merkezi'ni kurup devletin üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının da dâhil edileceği bir kurulun akıl insanlar heyeti gibi çalışmalar yapması gerektiğini dile getirdi.

Kadın ve Demokrasi Derneği temsilcisi Sezen Güngör, organizasyona yönelik memnuniyetini dile getirdikten sonra sığınmacılar konusunda yükü asıl sırtlananların ve sorunları görüp insanlara daha çabuk dokunabilen kurumun yerel yönetimler olduğunu bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının da aynı vazifeyi gördüğünü dile getirdi. Bir sivil toplum kuruluşunu temsil ettiğini belirten Güngör, STK'ların da bu bağlamda karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi gerektiğini, kamu, yerel yönetimler ve STK'ların bir araya gelebilecekleri ortamların sağlanması gerektiğini ifade etti. Güngör, yerelin ve STK'ların pek çok çalışma yaptığını ve bu çalışmalardan çoğu zaman haberdar olunmadığını ve aynı çalışmalar farklı gruplar tarafından yapıldığında ise etkisinin azaldığını ve kaynakların farkında olmadan aynı amaçlar için harcandığını belirtti. Ayrıca yerelde oluşturulacak bir stratejiyle görev alanları belirlenip belirli bir alanda uzmanlaşma yapılmasının uzun vadede oldukça değerli olduğunu da ekledi. Güngör, Suriyeli sivil toplum örgütlerinin de karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesinin Suriyeliler üzerinde 'biz olmadan bizim hakkımızda karar vermeyin' eleştirisinin oluşmasını engelleyecek bir strateji olarak kullanılması gerektiğini dile getirdi. Yerli halkın da göz ardı edilmemesi gerektiğini belirten Güngör, benzer sosyoekonomik gruplara birlikte hizmet sağlanmasının toplumsal barış için önemli olduğunu ifade etti. Güngör son olarak kadınları da karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi gerektiğini vurguladı.

Emel Topçu, Suriyelilerin genellikle kentsel dönüşüm alanlarında yaşadıklarını ve bu bölgelerde Türklerle Suriyeliler arasında Suriyelilere çok yardım yapıldığı, Suriyelilerin ise bu yardımları sattıkları gibi nedenlerle sık sık çatışmalar çıktığını belirtti. Topçu, sosyal yardımların Suriyelileri bağımlı hale getirdiğini, dolayısıyla yardımların yavaş yavaş kesilmesi gerektiğini vurguladı.

Keçiören Belediyesi temsilcisi, belediyelerinde kadınlara yönelik haftada 2 kez kadın sağlığı gibi alanlarda eğitim verildiğini; göçmen merkezinin yapılması gerekenleri tespit edip MEB, sağlık bakanlığı gibi ihtiyaç duyulan birimlerle işbirliği içerisinde çalışmalar yapıldığını dile getirdi. Bu noktada yereldeki kurumların birbirleri ile haberli ve koordineli bir şekilde çalışmalarının oldukça faydalı olacağını belirtti. Diyanet Vakfı temsilcisi, Sosyal Destek ve Eğitim Merkezlerinden bahsederek bu merkezlerde mesleki yönlendirmeler yapıldığını, Türkçe dil eğitimleri verildiğini dile getirdi. MEB'den okullara yazı gitmesine rağmen müdürleri ve aile birliklerinin bazen Suriyeli çocukları okula almayabildiklerini belirterek MEB'e bağlı okullarda okul öncesi dil eğitimi verilirse bu uyuma yönelik problemin çözülebileceğini vurguladı. Okullara kaydetmedeki isteksizliğin yanında kaydedilen çocukların aldıkları eğitimle gerçek hayatta karşılaştıkları arasında büyük farklar olması sorununun olduğunu dile getiren Diyanet Vakfı temsilcisi kendi uyguladıkları PICTES projesinden bahsetti. Ayrıca çalışma izinleri konusunda Suriyelilere kolaylık sağlanmasına rağmen işveren açısından sürecin uzunluğunun problem olduğunu ve kaçak çalıştırma sorununun devam ettiğini ekledi. Kalifiye elemanların var olduğunu dile getiren temsilci, bu elemanların nerelere yönlendirilecekleri konusunda yetersiz kaldıklarını dile getirdi. Ayrıca Avrupa'da uygulanan anahtar iş izni uygulamasından bahsederek bu sistemle çalışma izni verildiğinde kalifiye kişileri ülkemizde tutmuş olacağımızı belirtti.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı temsilcileri, çalışma izinlerinin bahsedildiği gibi uzun sürelerde değil 30 gün içerisinde sonuçlandığını belirtti ve sorunun işverenlerin Suriyeli çalıştırmadaki isteksizliği olduğunu dile getirdi. Düzenlenen programda iktisatçılara daha fazla yer verilmesinin makro politikalar oluşturulabilmesi için gerekli olduğunu, yapılması gerekenlerin konuşulduğu bir toplantıda kaynakların kısıtlı olmasından dolayı planlananların uygulanıp uygulanamayacağı konusunun iktisadi olarak konuşulması gerektiğini belirtti. Bir diğer ÇSGB temsilcisi, Suriyelilerin ucuz işgücü olarak kullanılmasının bir gerçek olduğunu fakat bu konuda işverenlerin bilgilendirilmesine yönelik çalışmaların yapıldığı ve yaptırımların uygulandığını dile getirdi. İşverenlerin yüksek bulduğu yıllık yabancı çalıştırma izni ücretinin 573 TL'den 200 TL'ye düşürüldüğünü vurguladı. Ayrıca işyeri açmak isteyen Suriyelilerin çalışma izni aldıktan sonra ruhsat almaları gerektiğini fakat bağımsız çalışma izni olmadığı için belediyelerin ruhsat vermek istemediklerini belirtti. Hukuki olarak bağımsız çalışma izni verilmesinin mümkün olmamasına ve belediyelere gönderilen bağımsız çalışma izni olmadan da ruhsat verilebilir yazısına rağmen bu sorunların çıkması için farkındalık çalışmalarının yapılması gerektiğini dile getirdi. ÇSGB, belediyeler, Göç İdaresi gibi kurumların bir araya gelerek mevzuatın birleştirilmesi ve uygulamadaki problemlerin giderilmesi için çalışması gerektiğini belirtti. 800.000-1 Milyon civarında çalışma çağında Suriyelinin olduğunu bunlardan sadece 15.500'ünün çalışma izni aldığını ve Suriyelilerin sadece Türklere atfedilen işler dışındaki alanlarda çalışma izni alabildiğini ifade etti.

Milli Eğitim Bakanlığı Göç Daire Başkanlığı temsilcisi Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES) projesinden bahsetti. Ayrıca Türkiye'deki Suriyeli çocukların okullaşma oranları ile Türkiye'ye gelmeden önceki oranlarının karşılaştırılması gerektiğini dile getirdi. Geçici Eğitim Merkezlerinin 2019 yılına kadar kademeli olarak boşaltılacağını da vurguladı.

Şanlıurfa Belediyesi Sosyal İşler Başkanı yerel halkta oluşan ‘her şey Suriyeliler için mi’ anlayışının çok yaygın olduğunu, devletin sağladığı imkânların tanıtılmasına rağmen halen devam ettiğini belirtti. Urfa’da özellikle yerel halkın Suriyeli kadınlarla evlenmesinin çok yaygınlaştığını, boşanma oranı en düşük şehirlerden biri olmasına rağmen şuan çok yüksek olduğunu vurguladı. Bu konuda çıkan tartışmada ikinci ve erken evlilikler konusunun hem Türkler hem Suriyeliler açısından ticarete dönüşmüş durumda olduğunu, Suriyeli kadınların da bu konuda istismar edildiği, bu konunun doğrudan devlet eliyle halledilebilecek bir mesele olmadığı, bir eğitim sorunu olduğu ve eğitim verilmesinin gerektiği konuşuldu. Şanlıurfa Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı ise çok eşliliğin bölgede de Suriye’de geleneksel bir altyapıya sahip olduğunu fakat genellikle tek evliliğin devam ettiğini, 2. Evliliklerin Suriye’den büyük bir kitlenin gelmesiyle çoğaldığını fakat hala sanıldığı kadar yaygın olmadığını belirtti. Halkımızın uyum sürecine hazırlanması gerektiğini ve özellikle vatandaşlık konusunun gündeme gelmesiyle halkta bir refleks oluştuğunu ekledi. Türkiye’de, belki de dünyada ender rastlanan kamu-STK işbirliğini sağlama imkanımız olduğunu belirterek yaptığımız hizmetleri sadece sığınmacılar için değil herkes için yapmamız gerektiğini belirtti. Sahada görünür olmak adına yabancı STK’ların çok istekli bir şekilde çalıştığını ve her şeyi kendileri yapıyormuş gibi gösterdiklerini ifade ederek, bu STK’ların yerel kurumlardan alacağı bir akreditasyonla yerel kurumların denetiminde faaliyetlerini yapmaları gerektiğini vurguladı. İşsizlik bağlamında ise kırsal kesimdeki iş imkânlarının cazip hale getirilmesi tarım teşviklerinin sağlanmasının gerektiğini belirtti.

Diyanet Vakfı temsilcisi okul aile birliklerine göçmenlerin de dâhil edilmesinin önemli olduğunu dile getirdi. Birçok alanda çırak açığının olduğunu, özellikle kaybolmak üzere olan el sanatları alanlarında zaten mevcut olan açıklara Suriyelileri kanalize etmek gerektiğini bunun için çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılması gerektiğini belirtti. Türk halkının zaten talebi olmayan bu iş alanlarına Suriyelilerin yönlendirilmesinin halkta infiale neden olmayabileceğine dikkat çekti.

Reyhanlı Belediye Başkanı ise Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının rehabilitasyon merkezleri kurması, çalışma izni alınmasının zor olmasından dolayı bu yetkinin valiliklere de verilmesi, Suriyelilerin daha fazla tercih ettikleri imam hatip okullarının yoğun yaşadıkları bölgelerde yaygınlaştırılması, kalifiye elemanlara vatandaşlık verilerek ülkeye katma değer katılması, halk eğitiminin verdiği dil eğitimlerine zorunluluk getirilmesi önerilerinde bulundu.